

К. Цабека,аспірант кафедри кримінально-правових дисциплін та судочинства
Навчально-наукового інституту права
Сумського державного університету

ДЕЯКІ АСПЕКТИ КВАЛІФІКАЦІЇ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ, ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ КОРУПЦІЄЮ

Будь-яке провадження у справах про адміністративні правопорушення має своїм невід'ємним складником здійснення своєчасної, всебічної та об'єктивної кваліфікації того чи іншого адміністративного правопорушення (проступку) як важливого базису ефективного та належного функціонування інституту адміністративної відповідальності. Для притягнення особи до адміністративної відповідальності не є достатньою підставою лише виявлення правопорушення. Визначальним аспектом є встановлення обов'язкових законодавчо закріплених ознак діяння (дії чи бездіяльності), що охоплюються юридичним складом відповідного виду адміністративного правопорушення. До того ж правильність кваліфікації адміністративного правопорушення є важливим показником реалізації одного з основоположних принципів адміністративного законодавства – забезпечення законності під час застосування заходів впливу за адміністративні правопорушення. З огляду на це кваліфікація діяння як такого, що пов'язане з корупцією, також має своїм завданням установлення відповідності ознак учиненого особою діяння (дії чи бездіяльності) до законодавчо визначених ознак юридичного складу адміністративного правопорушення з одночасним дотриманням принципів адміністративного законодавства, котре є гарантією законності притягнення особи до адміністративної відповідальності. Тому важливим у контексті зазначеного

є дослідження підстав (передумов) та особливостей здійснення кваліфікації адміністративних правопорушень, пов'язаних із корупцією.

Окремі питання кваліфікації адміністративних правопорушень неодноразово становили науковий інтерес дослідників. Зокрема, сутність та значення адміністративно-правової кваліфікації, визначення поняття та характерних її ознак, передумов тощо стали об'єктом досліджень таких науковців, як П.С. Гагай, А.В. Гуржій, Є.В. Кириленко, М.В. Ковалів, А.В. Нефедова, О.Г. Стрельченко, К.О. Чишко, та інших.

Метою статті є дослідження деяких аспектів кваліфікації адміністративних правопорушень, пов'язаних із корупцією, зокрема визначення поняття, особливостей та суб'єктів її здійснення.

Вивчення питань кваліфікації адміністративних правопорушень, пов'язаних із корупцією, першочергово вимагає дослідження наукових підходів до розуміння поняття «кваліфікація адміністративного правопорушення». Водночас важливо акцентувати увагу на тому, що деякі науковці вивчають особливості кваліфікації адміністративних правопорушень, інші ж – досліджують аспекти адміністративно-правової кваліфікації. Для з'ясування питання, чи є зазначені категорії принципово різними або тотожними, необхідно розглянути наукові погляди до визначення понять «адміністративно-правова кваліфікація» та «кваліфікація адміністративного правопорушення».

Так, А.В. Гуржій висловлює думку, що адміністративно-правова кваліфікація є елементом правозастосовчої діяльності вповноважених органів, що охоплює вибір «відшукання» юридичної норми, котра підлягає застосуванню в конкретному випадку. Водночас обов'язковою є констатація низки обставин: повинна бути тотожність юридично значущих ознак фактичної події ознакам саме зміщеної норми; необхідним є висновок про те, що означена подія не повинна бути оцінена з погляду інших галузей права; обов'язковим є офіційне закріплення у процесуальних документах висновку про кваліфікацію за конкретною нормою (нормами) адміністративного законодавства [2, с. 192].

М.В. Ковалів визначає кваліфікацію адміністративних проступків як установлення ознак вчиненого діяння й зіставлення їх з ознаками того чи іншого складу правопорушення з метою визначення відповідності, збігу цих ознак і формулювання висновку про наявність або відсутність складу конкретного адміністративного правопорушення [4, с. 171].

Є.В. Кириленко звертає увагу на те, що правова кваліфікація адміністративного правопорушення являє собою діяльність уповноважених суб'єктів з установлення та процесуального закріплення тотожності юридично значущих ознак діяння суб'єкта адміністративної відповідальності ознакам делікту, передбаченого адміністративним законодавством [3, с. 3].

О.Г. Стрельченко стверджує, що для кваліфікації діяння достатньою та необхідною умовою є перелік ознак, закріплених у складі проступку. Науковець доходить висновку, що, по-перше, діяння визнається адміністративним проступком, коли воно містить усі ознаки складу останнього, а відсутність хоча б однієї з них означає відсутність складу взагалі; по-друге, для кваліфікації діяння як адміністративного проступку достатньо, коли в ньому є всі ознаки, що входять до його складу, інші

ознаки на кваліфікацію не впливають [12, с. 143]. Таким чином, визначальною для кваліфікації адміністративного правопорушення є наявність усіх структурних елементів юридичного складу адміністративного правопорушення (об'єкт посягання, об'єктивна сторона, суб'єкт учинення правопорушення та суб'єктивна сторона).

За визначенням А.В. Нефедової, кваліфікація адміністративного проступку – це встановлення та процесуальне закріплення відповідності фактичних ознак посягання ознакам адміністративного правопорушення (проступку), визначеним законодавством [6, с. 132–133].

П.С. Гагай визначає кваліфікацію адміністративних правопорушень як оцінку суб'єктом адміністративно-правової кваліфікації юридичного факту, котрий містить формальні ознаки адміністративного делікту, що полягає у співвіднесенні такого діяння з відповідною нормою законодавства про адміністративні правопорушення та в необхідному юридичному реагуванні, встановленому вищезазначеним законодавством [1, с. 100]. Отже, науковець одночасно оперує двома поняттями: адміністративно-правова кваліфікація та кваліфікація адміністративного делікту.

К.О. Чишко пропонує розглядати адміністративно-правову кваліфікацію, тобто кваліфікацію адміністративного правопорушення, як діяльність спеціально уповноваженого органу (посадової особи) щодо пізнання (визначення) юридично значущих ознак діяння (правопорушення), їх аналіз, узагальнення та зіставлення з ознаками юридичного складу проступку, визначеного законодавством про адміністративні правопорушення [13, с. 156]. Зважаючи на наведене трактування, очевидно, що поняття «адміністративно-правова кваліфікація» та «кваліфікація адміністративного правопорушення» автором отожднюється.

Таким чином, з аналізу розглянутих позицій науковців щодо визначення

понять «адміністративно-правова кваліфікація» та «кваліфікація адміністративного правопорушення» видно, що принципово значущих відмінностей не простежується, а в деяких випадках ці поняття дослідниками взагалі отожднюються. Узагальнюючи наведені визначення, можна дійти висновку, що визначальними аспектами кваліфікації адміністративного правопорушення є такі:

1) це діяльність щодо пізнання, аналізу та оцінки діяння (дії чи бездіяльності);

2) така діяльність здійснюється певним суб'єктом – спеціально вповноваженим органом (посадовою особою);

3) зміст такої діяльності становить процес зіставлення та співвідношення ознак учиненого діяння (дії чи бездіяльності) до юридично значущих ознак (юридичного складу) адміністративного правопорушення, визначених чинним адміністративним законодавством;

4) передбачає відповідне процесуальне оформлення.

У контексті досліджуваної тематики важливим є з'ясування питання, хто виступає суб'єктом здійснення кваліфікації адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією. Щодо цього зазначимо, що в науці адміністративного права є наукова позиція, що адміністративно-правова кваліфікація може відбуватись у межах адміністративно-судового процесу та в межах адміністративного процесу, який здійснюється публічною адміністрацією [1, с. 102]. Є схожим із зазначеним і погляд щодо доцільності поділу суб'єктів кваліфікації адміністративного правопорушення на первинних та остаточних [14, с. 7]. Тобто здійснення кваліфікації діяння особи відноситься до компетенції як посадової особи відповідного органу, уповноваженої вирішувати справу, так і суду.

Зазначимо, що перелік осіб, які мають право складати протоколи про адміністративні правопорушення, закріплений у ст. 255 Кодексу України про адміністративні правопорушення

(далі – КУпАП). Зважаючи на положення зазначеної норми, до суб'єктів, уповноважених складати протоколи про адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією, віднесені такі:

1) уповноважені на те посадові особи:

– органів внутрішніх справ (Національної поліції) – щодо адміністративних правопорушень, передбачених статтями 172⁴–172⁹ (за винятком правопорушень, учинених службовими особами, які займають відповідальне та особливо відповідальне становище), 172⁹⁻¹, 172⁹⁻² КУпАП;

– органів Служби безпеки України – щодо адміністративних правопорушень, передбачених статтями 172⁴–172⁹ КУпАП;

– Національного агентства з питань запобігання корупції – щодо адміністративних правопорушень, передбачених статтями 172⁴–172⁹ КУпАП (у частині правопорушень, учинених службовими особами, які займають відповідальне та особливо відповідальне становище);

2) прокурор – щодо адміністративних правопорушень, передбачених статтями 172⁴–172⁹⁻² КУпАП [5].

До того ж зауважимо, що судові провадження про адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією, передбачають розгляд матеріалів про притягнення до адміністративної відповідальності конкретної особи за вчинення адміністративного правопорушення, передбаченого відповідною статтею глави 13-А КУпАП. Аналіз судової практики з розгляду такої категорії справ про адміністративні правопорушення [7; 8; 9; 10; 11] дозволяє стверджувати, що судом установлюється саме правильність чи навпаки – неправильність кваліфікації адміністративного правопорушення за відповідною нормою глави 13-А КУпАП. Кваліфікація в межах судового провадження передбачає встановлення наявності ознак, які мають значення для правової кваліфікації діяння (дії чи бездіяльності), передбаченого відповідною статтею глави 13-А КУпАП.

Тобто зміст такої діяльності, по суті, становить одночасну перевірку вже встановлених ознак правопорушення в наявних матеріалах про адміністративне правопорушення на відповідність нормам чинного адміністративного законодавства та обґрунтування законності підстав для притягнення особи до адміністративної відповідальності.

Отже, підсумовуючи, необхідно зазначити такі головні аспекти щодо здійснення кваліфікації адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією. По-перше, суб'єктом кваліфікації адміністративного правопорушення, передбаченого відповідною нормою глави 13-А КУпАП, є спеціально вповноважені посадові особи органів внутрішніх справ (Національної поліції), органів Служби безпеки України, Національного агентства з питань запобігання корупції або прокурор, залежно від специфіки вчиненого адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією. По-друге, судове провадження за фактом учинення адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією, має на меті встановлення, чи є кваліфікація адміністративного правопорушення за відповідною нормою глави 13-А КУпАП, правильною. Тобто в результаті розгляду справи суд або підтверджує правильність кваліфікації адміністративного правопорушення, або заперечує. У разі останнього, як правило, причинами є відсутність тієї чи іншої обов'язкової ознаки юридичного складу адміністративного правопорушення, що виключає можливість притягнення особи до адміністративної відповідальності. Однак в обох випадках суд не змінює правову кваліфікацію адміністративного правопорушення, здійснену спеціально вповноваженим суб'єктом.

Визначаючи суб'єкта кваліфікації адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією, окремої уваги заслуговує позиція А.В. Нефедової, щодо якої кваліфікація не може здійснюватись певним органом чи іншою організаційною структурою. Науковиця

обґрунтовує це тим, що кваліфікація адміністративного проступку, по суті, є складним когнітивним процесом, який протікає в людській свідомості й не мислиться без людини. Тому навіть у тих випадках, коли результати кваліфікації оформлені рішенням органу юрисдикції (наприклад, постановою суду), вони здійснюються конкретно посадовою особою [6, с. 132]. Варто погодитись із таким твердженням. Зокрема, в разі вчинення адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією, суб'єктом кваліфікації діяння є відповідна вповноважена посадова особа певного органу (органу Національної поліції, Служби безпеки України або Національного агентства з питань запобігання корупції), від імені якого вона здійснює свої повноваження. Це стосується і кваліфікації адміністративного правопорушення у процесі судового розгляду справи.

Отже, враховуючи вищевикладене, до суб'єктів кваліфікації адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією, доцільно віднести:

1) суб'єкт здійснення первинної кваліфікації адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією, яким є вповноважена посадова особа певного органу (органу Національної поліції, Служби безпеки України або Національного агентства з питань запобігання корупції) або прокурор, залежно від особливостей учиненого діяння (дії чи бездіяльності);

2) суб'єкт здійснення остаточної кваліфікації адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією, – суд. У межах судового провадження про притягнення особи до адміністративної відповідальності за відповідною статтею глави 13-А КУпАП судом здійснюється встановлення відповідності кваліфікованого адміністративного правопорушення обов'язковим ознакам його юридичного складу, визначеному чинним адміністративним законодавством.

Прийняття остаточного рішення про притягнення особи до адміністративної

відповідальності за фактом учинення адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією, та обрання виду адміністративного стягнення належить до компетенції суду. Однак важливо враховувати, що з'ясування судом відповідності вчиненого діяння (дії чи бездіяльності) обов'язковим ознакам юридичного складу певного адміністративного правопорушення вбачається неможливим за відсутності попередньо здійсненої кваліфікації адміністративного правопорушення спеціально вповноваженим суб'єктом, котра документально підтверджена процесуальним документом – протоколом про адміністративне правопорушення, пов'язане з корупцією.

Таким чином, пропонуємо процес здійснення кваліфікації адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією, розглядати як комплекс проведення таких дій:

1) вибір суб'єктом кваліфікації адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією, відповідної норми глави 13-А КУпАП, зміст якої відповідає вчиненому діянню (дії чи бездіяльності);

2) зіставлення та співвідношення ознак учиненого діяння (дії чи бездіяльності) до юридично значущих ознак (юридичного складу) адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією, визначених чинним адміністративним законодавством;

3) процесуальне оформлення кваліфікації діяння (дії чи бездіяльності), яке передбачає складення протоколу про адміністративне правопорушення, пов'язане з корупцією; винесення судом (суддею) постанови у справі про адміністративне правопорушення, пов'язане з корупцією.

Таким чином, враховуючи особливості кваліфікації адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією, пропонуємо наступне. Під кваліфікацією адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією, необхідно розуміти діяльність спеціально вповноваженого суб'єкта щодо

пізнання, аналізу та оцінки діяння (дії чи бездіяльності), змістом якої є зіставлення та співвідношення ознак учиненого діяння (дії чи бездіяльності) до юридично значущих ознак (юридичного складу) адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією, визначених чинним адміністративним законодавством, із відповідним процесуальним оформленням.

Статтю присвячено дослідженню деяких аспектів кваліфікації адміністративних правопорушень, пов'язаних із корупцією, зокрема, визначенню поняття, особливостей та суб'єктів її здійснення. Розглянуто наукові підходи до розуміння понять «адміністративно-правова кваліфікація» та «кваліфікація адміністративного правопорушення» з метою з'ясування питання, чи є зазначені категорії принципово різними або тотожними. Узагальнюючи досліджені визначення понять «адміністративно-правова кваліфікація» та «кваліфікація адміністративного правопорушення», виділено визначальні аспекти кваліфікації адміністративного правопорушення. Окрему увагу приділено визначенню суб'єктів здійснення кваліфікації адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією. З аналізу норм чинного адміністративного законодавства наведено перелік суб'єктів, уповноважених складати протоколи про адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією. З урахуванням судової практики з розгляду справ про адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією, визначено особливості та зміст кваліфікації таких правопорушень у межах судового провадження. Виділено головні аспекти щодо здійснення кваліфікації адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією. Установлено суб'єктів кваліфікації адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією. Процес здійснення кваліфікації

адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією, запропоновано розглядати як комплекс проведення відповідних дій, які визначені автором. За результатами дослідження питань у межах тематики наукового дослідження наведено авторське визначення поняття «кваліфікація адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією», під яким необхідно розуміти діяльність спеціально вповноваженого суб'єкта щодо пізнання, аналізу та оцінки діяння (дії чи бездіяльності), змістом котрої є зіставлення та співвідношення ознак вчиненого діяння (дії чи бездіяльності) до юридично значущих ознак (юридичного складу) адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією, визначених чинним адміністративним законодавством, із відповідним процесуальним оформленням.

Ключові слова: адміністративна відповідальність, кваліфікація, адміністративне правопорушення, пов'язане з корупцією, юридичний склад адміністративного правопорушення, суб'єкт кваліфікації.

Tsabeka K. Some aspects of the qualification of administrative offenses related to corruption

The article is devoted to the study of some aspects of qualification of administrative offenses related to corruption, in particular, the definition of the concept, features and subjects of its implementation. Scientific approaches to understanding the concepts of "administrative-legal qualification" and "qualification of an administrative offense" are considered in order to clarify the question of whether these categories are fundamentally different or identical. Summarizing the researched definitions of the concepts "administrative-legal qualification" and "qualification of an administrative offense", the defining aspects of qualification of an administrative offense are highlighted. Par-

ticular attention is paid to the definition of the subjects of qualification of administrative offense related to corruption. The analysis of the norms of the current administrative legislation provides a list of entities authorized to draw up reports on administrative offenses related to corruption. Taking into account the case law on administrative offenses related to corruption, the features and content of qualification of such offenses in court proceedings are determined. The main aspects related to qualification of administrative offense related to corruption are highlighted. The subjects of qualification of administrative offense related to corruption have been identified. The process of qualifying administrative offense related to corruption is proposed to be considered as a set of relevant actions identified by the author. According to the results of the research, the author's definition of the term "qualification of administrative offense related to corruption" is given, which should be understood as the activity of a specially authorized subject for knowledge, analysis and evaluation of an act there is a comparison and correlation of signs of the committed act (action or inaction) to legally significant signs (legal structure) of the administrative offense connected with corruption, defined by the current administrative legislation, with the corresponding procedural registration.

Key words: administrative liability, qualification, administrative offense related to corruption, legal structure of administrative offense, subject of qualification.

Література

1. Гагай П.С. Адміністративно-правова кваліфікація та її зв'язок з адміністративним процесом. Форум права. 2009. № 1. С. 99–104.
2. Гуржій А.В. Поняття адміністративно-правової кваліфікації. Юридичний науковий електронний журнал. 2016. № 2. С. 191–192.

3. Кириленко Є.В. *Правова кваліфікація адміністративного делікту: сучасний стан і перспективи розвитку* : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Ін-т законодавства ВР України. Київ, 2013. 16 с.
4. Ковалів М.В. *Щодо питань кваліфікації адміністративних проступків, підвідомчих органам внутрішніх справ. Наукові записки Львівського університету бізнесу та права. 2010. Вип. 5. С. 170–173.*
5. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 № 8073-X. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10> (дата звернення 25.05.2020).
6. Нефедова А.В. *Адміністративно-правова кваліфікація та кваліфікація адміністративних проступків: визначення і співвідношення понять. Часопис Київського університету права. 2018. № 3. С. 129–134.*
7. *Постанова Індустріального районного суду м. Дніпропетровська від 10.05.2018 у справі № 202/1580/18. URL: http://reyestr.court.gov.ua/Review/73876950.*
8. *Постанова Кіцманського районного суду Чернівецької області від 11.03.2019 у справі № 718/551/19. URL: http://reyestr.court.gov.ua/Review/80355102.*
9. *Постанова Московського районного суду м. Харкова від 15.02.2019 у справі № 643/18159/18. URL: http://reyestr.court.gov.ua/Review/79858536.*
10. *Постанова Солом'янського районного суду м. Києва від 21.02.2019 у справі № 760/31722/18. URL: http://reyestr.court.gov.ua/Review/80020993.*
11. *Постанова Соснівського районного суду м. Черкаси від 17.04.2019 у справі № 712/3955/19. URL: http://reyestr.court.gov.ua/Review/81324822.*
12. Стрельченко О.Г. *Специфіка проступку як складової частини адміністративного делікту. Право і суспільство. 2012. № 3. С. 137–143.*
13. Чишко К.О. *Адміністративно-правова кваліфікація та кваліфікація адміністративного правопорушення (проступку): поняття, ознаки, передумови. Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ. 2015. № 3(70). С. 150–158.*
14. Чишко К.О. *Адміністративно-правова кваліфікація правопорушень у сфері забезпечення громадського порядку та громадської безпеки* : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 «адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право». Харківський національний університет внутрішніх справ. Харків, 2016. 23 с.

